

Carina Holmqvist, Sektorchef IFO
Pernilla Wall, Sektorchef Vård och omsorg
Anette Karlsson, Sektorchef Stöd och service

**MELLERUDS
KOMMUN**

Individens behov i centrum

(IBIC) - Information

Bakgrund

Socialstyrelsen har tagit fram en modell för behovsriktat och systematiskt arbetssätt som heter Individens behov i centrum (IBIC). Modellen omfattar alla vuxna oavsett ålder med behov av stöd enligt Socialtjänstlagen och Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Arbetssättet innebär att arbeta behovsriktat med individen i centrum, men också systematiskt med strukturerad dokumentation som bygger på ett nationellt fackspråk, i vilket ICF, Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa, är en del.

Den enskildes uppfattning är viktig och lyfts fram i IBIC för att tydliggöra vad den hen klarar i sin vardag, samt vilka svårigheterna är just nu och hur de begränsar livsföringen. Den enskildes resurser och syn på vad eventuellt stöd ska bidra till ska vara i fokus. IBIC som behovsriktat och systematiskt arbetssätt kommer införas successivt i Mellerud från och med oktober 2018 inom Vård och omsorg och Stöd och service. Det innebär att handläggaren kommer att beskriva behov utifrån de *11 livs- och behovsområden* som finns i IBIC. Handläggaren kommer också på en övergripande nivå beskriva *relaterade faktorer*, t.ex. vad som kan hindra eller underlätta för den enskilde i vardagen. Handläggaren kommer även att beskriva hur den enskildes behov ska tillgodoses; med *stödjande/tränande alternativt kompenserande insats (arbetssätt)*.

Behov beskrivs under livsområden

ICF klassifikationen består av en hierarkisk struktur där komponenterna är indelade i övergripande kapitel (nivå 1), livsområden. Under respektive livsområde finns underkategorier (nivå 2-4) som blir mer och mer detaljerade. Till varje kapitel och de underliggande nivåer finns förklarande text om vad som ingår i respektive nivå. Ett exempel på nivå 1 kan vara livsområdet "Hemliv". Nivå 2 kan sedan vara "att skaffa varor och tjänster" eller "att bereda måltider".

Melleruds kommun använder sig enbart av strukturerad dokumentation på nivå 1, livsområden. Handläggaren kommer att skaffa fakta och bedöma behov "sorterat" i livsområden och denna "sortering" av dokumentation följer med över till uppdraget. Underkategorierna, nivå kan ge dig vägledning i vad som kan ingå i respektive livsområde.

Lärande och att tillämpa kunskap: Lärande, tillämpning av kunskap som är inlärd, tänkande, problemlösning och beslutsfattande. Området handlar här främst om problemlösning och beslutsfattande. Det kan t.ex. vara att se till att något som gått sönder blir lagat eller att slänga matvaror som blivit dåliga.

Underkategorier:

- Att ta reda på information
- Att förvärva färdigheter
- Att fokusera uppmärksamhet
- Att lösa problem
- Att fatta beslut

Allmänna uppgifter och krav: Förmåga att genomföra enstaka eller mångfaldiga uppgifter, organisera arbetsgång och hantera stress. Området handlar här främst om att kunna planera, hantera och fullfölja vad den dagliga livsföringen kräver. Det kan t.ex. vara att planera aktiviteter under dagen eller passa en avtalad tid.

Underkategorier:

- Att företa en enstaka uppgift
- Att genomföra daglig rutin
- Att hantera stress och andra psykologiska krav
- Att hantera sitt eget beteende

Kommunikation: Kommunikation genom tecken, språk och symboler. Det innefattar att ta emot och förmedla budskap, att genomföra samtal och att använda olika kommunikations-metoder. Området handlar här främst om att kunna göra sig förstådd eller att ta emot information. Det kan t.ex. vara att kunna höra och förstå tal, se och förstå text, kunna göra sig förstådd på svenska och att använda telefon, larm eller dator.

Underkategorier:

- Att kommunicera genom att ta emot talade meddelanden
- Att kommunicera genom att ta emot icke-verbala meddelanden
- Att kommunicera genom att ta emot meddelanden på teckenspråk
- Att kommunicera genom att ta emot skrivna meddelanden
- Att tala
- Att uttrycka sig genom icke-verbala meddelanden
- Att uttrycka sig genom meddelanden på teckenspråk
- Att skriva meddelanden
- Konversation
- Att använda kommunikationsutrustningar och kommunikationstekniker

Förflyttning: Förmåga att kunna ändra kroppsställning, förflytta sig från en plats till en annan, att bära, flytta eller hantera föremål, gå, springa eller klättra och att använda olika former av transportmedel. Området handlar här främst om att kunna röra sig. Det kan t.ex. vara att resa sig ur en stol eller säng, plocka upp en penna, ta sig mellan olika våningar, ut på balkong eller fram längs gator i grannskapet.

Underkategorier:

- Att ändra grundläggande kroppsställning
- Att bibehålla en kroppsställning
- Att förflytta sig själv
- Att lyfta och bära föremål
- Handens finmotoriska användning
- Att gå
- Att röra sig omkring på olika sätt eller på olika platser
- Att använda transportmedel

Personlig vård: Egen personlig vård, att tvätta och torka sig själv, ta hand om sin kropp och kroppsdelar, klä sig, äta och dricka samt sköta sin egen hälsa. Området handlar här t.ex. om att kunna tvätta sig, klippa naglar, kamma hår, borsta tänder, att äta varierat eller följa hälsoråd.

Underkategorier:

- Att tvätta sig
- Kroppsvård
- Att sköta toalettbehov
- Att klä sig
- Att äta
- Att dricka
- Att sköta sin egen hälsa
- Att se till sin egen säkerhet

Hemliv: Husliga och dagliga sysslor och uppgifter. Det innefattar att skaffa bostad, mat, kläder och andra förnödenheter, hålla rent, reparera och ta hand om personliga och andra hushållsföremål samt att hjälpa andra. Området handlar här främst om att kunna laga mat, handla, uträtta ärenden eller annat hushållsarbete. Det kan t.ex. vara att laga

och servera mat, samla ihop och kasta sopor, laga kläder, underhålla hjälpmedel, ta hand om växter/djur.

Underkategorier:

- Att skaffa bostad
- Att skaffa varor och tjänster
- Att bereda måltider
- Hushållsarbete (städa, tvätta, avlägsna avfall m.m.)

Mellanmänskliga interaktioner och relationer: Handlingar och uppgifter som behövs för interaktioner med människor på ett i sammanhanget lämpligt sätt. Området handlar här främst om att kunna ha kontakter med andra personer i privata eller formella sammanhang. Det kan t.ex. vara kontakter med familj/släktingar, vänner/grannar eller myndigheter/organisationer som Försäkringskassa, vårdcentral, frisör eller fotvård.

Underkategorier(skapa/bibehålla):

- Sammansatta mellanmänskliga interaktioner
- Att ha kontakt med okända personer
- Formella relationer
- Informella relationer
- Familjerelationer
- Parrelationer

Utbildning, arbete, sysselsättning och ekonomiskt liv (Viktiga livsområden):

Förmåga att engagera sig och utföra sådana handlingar som krävs vid utbildning, arbete, anställning och ekonomiska transaktioner. Området handlar här främst om ekonomiska transaktioner. Det kan t ex vara att kunna betala räkningar eller hantera pengar vid inköp.

Underkategorier:

- Utbildning
- Att skaffa, behålla och sluta ett arbete
- Arbete och sysselsättning
- Grundläggande ekonomiska transaktioner
- Komplexa ekonomiska transaktioner
- Ekonomisk självförsörjning

Samhällsgemenskap, socialt och medborgerligt liv: Handlingar som krävs för att engagera sig i organiserat socialt liv utanför familjen. Området handlar här t.ex. om att delta i föreningsliv, utöva ett intresse, besöka kyrkan (synagogan, moskén) eller gravplats, eller att kunna rösta vid allmänna val.

Underkategorier (engagera sig i):

- Samhällsgemenskap
- Rekreation och fritid
- Religion och andlighet
- Politiskt liv och medborgarskap

Känsla av trygghet(livsområde)

Psykiska och emotionella funktioner som utifrån en situation leder till känsla/upplevelse av trygghet/otrygghet. Anledning till och vilket uttryck känslan tar sig varierar stort från person till person. För att kunna bedöma behov är att skaffa fakta om hur trygghet/otrygghet tar sig uttryck för den enskilde avgörande. Också hur ofta känslan

kommer (frekvens), om det varierar över dygnet (tider) och vilka strategier som den enskilde använder för att bemästra känslorna (åtgärder).

Personligt stöd från person som vårdar eller stödjer den enskilde (livsområde)

Människor eller djur som ger praktiskt, fysiskt eller emotionellt stöd, uppfostran, skydd och hjälp i hemmet, på arbetsplatsen, skolan eller vid lek eller i andra avseenden av de dagliga aktiviteterna. *Personligt stöd som livsområde* avser att uppmärksamma om den som ansöker om stöd har anhörig som vårdar hen eller om anhörig behöver indirekt stöd genom avlösning.

Avlösning (det vill säga att ersätta anhörigs vård och omsorg) i hemmet alternativt på korttidsplats ansöker den enskilde om (det vill säga den som får vård och omsorg av anhörig).

När ansökan avser avlösning beskriver handläggaren kort under livsområdet personligt stöd att anhörig ger den enskilde stöd och hjälp, i vilken omfattning, samt orsak till behov av avlösning av anhörig. Under respektive relevant livsområde skaffas också uppgifter om vilka behov den enskilde har som vanligtvis tillgodoses av anhörig. Det är viktigt att uppdraget till den som ska avlösa anhörig i hemmet eller på korttidsplats blir tydligt.

Vad som påverkar behoven beskrivs som relaterade faktorer

Relaterade faktorer är det som hindrar eller stödjer den enskildes förmåga att utföra handlingar och aktiviteter. Det kan handla om den enskilde som person, om kroppens funktioner och strukturer, om hemmiljön, närområdet eller om personer som ger den enskilde stöd. Dessa faktorer kan begränsa eller underlätta för den enskilde. Det kan vara den enskilde eller annan person som lämnar information om dessa faktorer. I Mellerud har vi valt att enbart se till den övergripande nivån, relaterad faktor, i förhållande till de behov som hör till de livsområden som tidigare beskrivits. Behoven uppstår i samspelet mellan livsområdena och de relaterade faktorerna. Ett behov av stöd vid t.ex. en höftfraktur kan se olika ut för olika personer beroende på de relaterade faktorerna. Det kan variera beroende på personfaktorer som vilken livsstil personen har, det kan bero på vilka omgivningsfaktorer som finns i den enskildes närområde, men också beroende på stöd från eventuell familj och vänner.

För att förstå vad som kan beskrivas som en relaterad faktor beskrivs underkategorier nedan. Underkategorierna ger dig vägledning i vad som kan ingå i begreppet relaterade faktorer.

Kroppsfunktioner beskriver fysiologiska och psykologiska funktioner. Exempel: funktioner/nedläggning av funktioner i hjärnan, det centrala nervsystemet, hörsel, smärta, röst och tal, smärta och sinnesfunktioner. Det kan också röra sig om hjärt- och kärlfunktioner, matsmältning, urinorganens funktioner, rörelsesystemets och hudens funktioner.

Kroppsstrukturer beskriver kroppens anatomiska delar. Exempel: avvikelser i strukturer som handlar om rörelser, t.ex. amputerat ben eller strukturer i huden som t.ex. bensår.

Omgivningsfaktorer är faktorer i den omgivning i vilken människor lever och verkar. Exempel:

Produkter och teknologi: bostaden ex. trappa, hiss, hjälpmedel ex rollator, rullstol.

Naturmiljö och mänskligt skapande miljöförändringar: ex vägarbete, gropig väg.

Personligt stöd och personliga relationer.

Attityder: seder, bruk, samhällsnormer, trosföreställningar.

Samhällstjänster och regelverk: tillgång till färdtjänst, hemsjukvård, närhet till vårdcentral och till andra aktörer i samhället.

Personligt stöd som relaterad faktor betyder att om personligt stöd är en faktor som hindrar eller stödjer den enskilde i vardagen (vilket stöd/mängden) och kan påverka bedömningen av den enskildes behov av stöd.

Personfaktorer talar om för oss vem personen är. Med personfaktorer menas till exempel faktorer i individens bakgrund, liv, leverne och egenskaper som kön, etnicitet, ålder, uppfostran, vanor, copingstrategier, utbildning och yrke.

Personfaktorer bidrar till att förklara hur individen fungerar i olika situationer beroende på vilka erfarenheter och bakgrundsfaktorer som individen har med sig. Personfaktorer är individuella och finns inte klassificerade i ICF.

Hur behovet ska tillgodoses

Handläggaren ska även bedöma hur behovet inom de olika livsområdena ska tillgodoses i utförandet med begreppen stödjande/tränande respektive kompenserande insats.

Stödjande/tränande innebär att den enskilde på något sätt är med i genomförandet av stöd och hjälp, den enskilde ska "göra" tillsammans med omsorgspersonalen eller omsorgspersonalen ska stötta den enskilde i att själv göra. Målet är ofta att behålla eller stärka sin förmåga att genomföra aktiviteten.

Stödjande/tränande kan vara såväl att praktiskt stödja eller guida som att känslomässigt stödja och motivera den enskilde. Om någon del i genomförandet ska vara stödjande/tränande bör handläggaren välja detta alternativ.

Kompenserande arbetssätt innebär att stöd och hjälp helt utförs åt den enskilde. Det utesluter inte att den enskilde kan utföra något delmoment i stöd och hjälp på egen hand utan stöd.

När den enskildes egen förmåga att genomföra en uppgift är begränsad ökar kravet på professionen att uppmärksamma den enskildes behov av att uppleva delaktighet i situationen.

Överföra information till utförare

I uppdraget till utförare för handläggaren över uppgifter från sin utredning avseende begärda fakta och bedömning med strukturerad dokumentation i livsområden, relaterade faktorer (fri text) och stödjande/tränande alternativt kompenserande insats (arbetssätt).

Förbereda och påbörja genomförande, samt genomföra och följa upp

Utföraren tar emot uppdraget, planerar för att påbörja genomförandet vilket exempelvis innebär att säkerställa resurser, kompetens samt att planera för att nå målet med insatsen. Andra moment är att utse kontaktpersonal. I dessa moment kan det vara viktigt att väga in om stöd och hjälp i uppdraget ska utföras med stödjande/tränande respektive kompenserande insats (arbetssätt).

När genomförandeplan upprättas är det viktigt att stödjande/tränande respektive kompenserande insats (arbetssätt) dokumenteras under hur stöd och hjälp ska utföras. Stödjande/tränande respektive kompenserande insats (arbetssätt) kan sedan tillsammans med den enskilde brytas ned i på vilket sätt den enskilde vill få stöd/träning. Motsvarande vid kompenserande insats (arbetssätt) är om/hur den enskilde vill vara delaktig i situationen och vad hen ev. klarar att göra själv.